

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Факультет іноземних мов

Кафедра іноземних мов для гуманітарних факультетів

СИЛАБУС
навчальної дисципліни

Методика навчання мовно-літературної галузі (іноземна мова)

вибіркова

Освітньо-професійна програма: «Початкова освіта»

Спеціальність: 013 Початкова освіта

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Рівень вищої освіти перший бакалаврський

Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи

Мова навчання українська

Розробник: Лабінська Богдана Ігорівна, доктор педагогічних наук, професор завідувач кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів факультету іноземних мов

Профайл викладача: http://www.liberal1.chnu.edu.ua/?page_id=6

Контактний тел. (+380372) 584886

E-mail: b.labinska@chnu.edu.ua

Сторінка курсу в Moodle: <https://moodle.chnu.edu.ua/my/>

Консультації Онлайн-консультації: (за домовленістю)

Очні консультації: вівторок з 15.00 до 16.00

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

Дисципліна сприяє формуванню методичної компетентності вчителя іноземної мови початкової школи. Це сукупність його методичних знань, навичок і вмінь та індивідуальних, суб'єктних й особистісних якостей, яка функціонує як здатність проектувати, адаптувати, організовувати, вмотивувати, досліджувати й контролювати навчальний, пізнавальний, виховний і розвиваючий аспекти іншомовної освіти молодших школярів у класній і позакласній роботі з іноземної мови через і під час спілкування з учнями.

2. Мета навчальної дисципліни полягає в забезпеченні основ методичної підготовки студентів до реалізації їхніх професійних функцій учителя ІМ у початкових класах: комунікативно-навчальної (формування в учнів молодшого шкільного віку мовленнєвої, мовної, лінгвосоціокультурної та навчально-стратегічної компетентностей), розвивально-виховної, конструктивно-планувальної, гностичної та організаторської функцій, які реалізуються засобами ІМ на уроці та в позакласній роботі.

3. Завдання курсу „Методика навчання мовно-літературної галузі (іноземна мова)“: познайомити студентів із особливостями процесу навчання ІМ як засобу спілкування, освіти, виховання і розвитку учнів молодшого шкільного віку; познайомити студентів з сучасними методичними напрямками, авторськими концепціями, методами, формами та засобами навчання ІМ молодших школярів; удосконалити у студентів основи вмінь творчо застосовувати свої професійні знання з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів початкових класів; підготувати студентів для реалізації їхніх професійних функцій учителя ІМ у початковій школі.

4. Пререквізити. «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Практика усного і писемного мовлення (іноземна мова)», «Психологія загальна та вікова», «Дидактика».

5. Результати навчання.

ЗК-1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК-3. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК-4. Здатність працювати в команді.

ЗК-6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК-7. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.

ЗК-8. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

СК-1. Здатність спілкуватися державною та іноземною мовами (усною та писемною формами), демонструвати навички нормативного літературного мовлення в різних сферах особистої й професійно-педагогічної комунікації.

СК-2. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, використовувати відкриті ресурси, інформаційно-комунікаційні та цифрові технології, оперувати ними в професійній діяльності.

СК-3. Здатність до інтеграції та реалізації предметних знань як основи змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної,

математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної.

- СК-3.1. Мовно-літературна компетентність.** Здатність до застосування професійно профільованих лінгвістичних і літературознавчих знань, умінь та навичок, що становлять теоретичну основу мовно-літературної освітньої галузі та її окремих змістових ліній.
- СК-4.** Здатність управляти власними емоційними станами, налагоджувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу, формувати мотивацію здобувачів початкової освіти до навчання та організувати їхню пізнавальну діяльність.
- СК-6.** Здатність до організації освітнього процесу в початковій школі з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, розвитку в них критичного мислення та формування ціннісних орієнтацій.
- СК-7.** Здатність до моделювання змісту відповідно до очікуваних результатів навчання, добору оптимальних форм, методів, технологій та засобів формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів у процесі вивчення освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної.
- СК-9.** Здатність до різних видів оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти на засадах компетентнісного підходу.
- СК-10.** Здатність до професійно-педагогічної діяльності в інклюзивному середовищі з різними категоріями дітей з особливими освітніми потребами.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні

Знати: основні поняття і категорії методики навчання ІМ; навчально-методичні комплекси з ІМ для початкової школи; сучасні підходи до формування в учнів молодшого шкільного віку іншомовної комунікативної компетентності; підходи до навчання ІМ осіб з особливими освітніми потребами; інноваційні методичні технології навчання ІМ у початковій школі; форми, види і способи контролю і оцінювання рівня сформованості мовних, мовленнєвих, лінгвосоціокультурної і навчально-стратегічної компетентностей; основні організаційні форми реалізації навчально-виховного процесу з ІМ у початковій школі; основи планування навчально-виховного процесу з ІМ у початковій школі.

Вміти: визначати й аналізувати цілі, зміст, принципи, методи і прийоми навчання ІМ у початковій школі; аналізувати, обирати й ефективно використовувати навчально-методичні комплекси з ІМ для початкової школи; аналізувати, обирати й ефективно використовувати вправи різних типів і видів в інклюзивному середовищі; формувати в учнів молодшого шкільного віку іншомовну комунікативну компетентність; використовувати у процесі формування у молодших школярів іншомовної комунікативної компетентності інноваційні методичні технології; контролювати і оцінювати рівень сформованості у молодших школярів всіх складників іншомовної комунікативної компетентності; планувати й реалізовувати різні форми організації навчально-виховного процесу з ІМ у початковій школі.

6. Опис навчальної дисципліни

6.1. Загальна інформація

Назва навчальної дисципліни												
Методика навчання мовно-літературної галузі (іноземна мова)												
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин					Вид підсумкового контролю	
			кредитів	Годин	Змістових модулів	Лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота		індивідуальні завдання
Денна	3	5	3	90	2	15		15		60		Залік
Заочна	3	5	3	90	2	8				82		Залік

6.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма							заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі					
		л	п	Сем	Ін д	с. р.		го	Л	П	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Теми практичних занять	Змістовий модуль 1.												
	Система навчання іноземних мов і культур у початковій школі												
Тема 1. Методика навчання іноземних мов і культур (ІМіК) як наука: об'єкт і предмет методики навчання іноземних мов (МНІМ); методи дослідження (основні та допоміжні). Державний стандарт початкової освіти. Змістові лінії, очікувані результати навчання, зміст навчального	8	1		1		6	8	1					7

предмета «Іноземна мова» для учнів початкової школи та дітей з особливими освітніми потребами.												
Тема 2. Психологічні передумови навчання ІМ у початковій школі.	8	1		1		6	8	1				7
Тема 3. Підходи, принципи, цілі, зміст, методи, прийоми НІМ. Підходи до навчання ІМ дітей з особливими освітніми потребами.	8	1		1		6	8					7
Тема 4. Методика формування іншомовної фонетичної компетентності.	7	1	1	2		5		7				7
Тема 5. Методика формування іншомовної лексичної компетентності.	7	1		1		5	7	1				6
Тема 6. Методика формування іншомовної граматичної компетентності.	7	1		1		5	7	1				6
Разом за ЗМ1	45	6		6		33	45	4				41
Теми практичних занять	Змістовий модуль 2. Методика формування мовленнєвих компетентностей: мовний і літературний аспект.											
Тема 7. Методика формування іншомовної компетентності в аудіюванні.	5	1		1		3	5	1				4
Тема 8.	5	1		1		3	5	1				4

Методика формування техніки читання ІМ.											
Тема 9. Методика формування іншомовного читання літературних творів ІМ (казка, оповідання, розповідь).	5	1		1	3	5					5
Тема 10. Методика формування іншомовного говоріння (діалогічне і монологічне мовлення).	5	1		1	3	5					5
Тема 11. Методика формування техніки письма ІМ.	5	1		1	3	5	1	3			5
Тема 12. Методика формування іншомовного письма.	5	1		1	3	5		3			5
Тема 13. Організація і забезпечення процесу формування іншомовної комунікативної компетентності у початковій школі.	5	1		1	3	5	1				4
Тема 14. Критерії аналізу уроку ІМ.	5	1		1	3	5					4
Тема 15. Організація позакласних, виховних заходів ІМ.	45	9		9	27	45					41
Разом за ЗМ 2		7	7	7	23		4	10			30
Залік					2						2
Усього годин	90	15		15	60	90		8			82

6.2.1. Теми семінарських занять

№	Назва теми
1	Державний стандарт початкової освіти. Змістові лінії, очікувані результати навчання, зміст навчального предмета «Іноземна мова» для учнів початкової школи та дітей з особливими освітніми потребами.
2	Психологічні передумови навчання ІМ у початковій школі.
3	Підходи, принципи, цілі, зміст, методи, прийоми НІМ. Підходи до навчання ІМ учнів з особливими освітніми потребами.
4	Методика формування іншомовної фонетичної компетентності. Фрагменти уроків.
5	Методика формування іншомовної лексичної компетентності. Фрагменти уроків.
6	Методика формування іншомовної граматичної компетентності. Фрагменти уроків.
7	Методика формування іншомовної компетентності в аудіюванні. Фрагменти уроків.
8	Методика формування техніки читання ІМ. Фрагменти уроків.
9	Методика формування іншомовного читання літературних творів ІМ (казка, оповідання, розповідь). Фрагменти уроків.
10	Методика формування іншомовного говоріння (діалогічне і монологічне мовлення). Фрагменти уроків.
11	Методика формування техніки письма ІМ. Фрагменти уроків.
12	Методика формування іншомовного письма. Фрагменти уроків.
13	Організація і забезпечення процесу формування іншомовної комунікативної компетентності у початковій школі. План конспект уроку.
14	Критерії аналізу уроку ІМ.
15	Організація позакласних, виховних заходів ІМ.

6.2.2. Самостійна робота

№	Назва теми
1	Критерії оцінювання підручників з ІМ у початковій школі. <i>(6 балів)</i>
2	Критерії оцінювання навчальних програм з ІМ. <i>(6 балів)</i>
3	Критерії аналізу уроку у початковій школі. <i>(6 балів)</i>
4	Критерії аналізу позакласного виховного заходу. <i>(6 балів)</i>
5	Дистанційна форма навчання ІМ у початковій школі. <i>(6 балів)</i>
6	Інформаційно-комунікаційні технології: Classroom; Padlet; Quizlet; Kahoot; відеоконференція. <i>(6 балів)</i>
7	Портфоліо. Види портфоліо. <i>(6 балів)</i>
8	CLIL– предметно мовне інтегроване навчання. <i>(6 балів)</i>
9	Метод сценаріїв. <i>(6 балів)</i>

7. Система контролю та оцінювання

Види та форми контролю

Форми поточного контролю - усна відповідь студента, реферат, творча робота.

Форма підсумкового контролю - залік.

Засоби оцінювання

- тестові завдання;
- реферати;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання навчальної дисципліни.

Мінімальний пороговий рівень оцінки варто визначати за допомогою якісних критеріїв і трансформувати його в мінімальну позитивну оцінку використовуваної числової (рейтингової) шкали.

Загальна кількість балів, яку студент може отримати у процесі вивчення дисципліни протягом семестру, становить 100 балів, з яких 50 балів студент набирає за поточні види контролю і 50 балів під час підсумкового виду контролю (заліку).

Кількість балів за кожну тему виводиться із суми поточних видів контролю (за виступи на семінарських заняттях, виконання тестових завдань, підготовку рефератів). Кількість балів за модуль дорівнює сумі балів, отриманих за теми цього модуля. Максимальна кількість балів складає: за 1-й модуль – 25 балів; за 2-й модуль – 25 балів.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі – під час проведення заліку з дисципліни. Максимальна кількість балів, яку студент може отримати у ході проведення підсумкового контролю, становить 50 балів – (виконання тестових завдань, які включають теоретичні питання – 30 балів (30 питань по 1 балу), виконання практичного завдання (план конспект уроку) – 20 балів.

Підсумкова оцінка формується з балів за всі види навчальної діяльності студента протягом семестру згідно зі структурою залікового кредиту.

В умовах дистанційного навчання підсумковий контроль здійснюється у вигляді виконання тестових завдань на платформі Moodle, оцінювання яких відбувається автоматизовано системою (30 питань по 1 балу, відповідно максимально студент може отримати 30 балів). 20 балів студент отримує за план конспект уроку з ІМ.

Критерії та параметри оцінювання теоретичного питання:

Бали	Характеристика відповіді
30	студент вичерпно висвітлює теоретичне питання; чітко і конкретно висловлює головні моменти, наводить адекватні приклади; логічно і обґрунтовано будує відповідь;
25	студент достатньо повно висвітлює теоретичне питання; правильно виокремлює головні моменти, наводить необхідні приклади; логічно будує відповідь; проте відповідь має незначні неточності;
20	студент неповно висвітлює теоретичне питання; не акцентує увагу на головних моментах, наводить недостатню кількість прикладів; нелогічно будує відповідь; відповідь має деякі як незначні, так і значні неточності та помилки;
15	студент частково і недостатньо висвітлює теоретичне питання; не акцентує увагу на головних моментах, наводить недостатню кількість прикладів; нелогічно і структурно неправильно будує відповідь; відповідь має деякі значні неточності та помилки;
10-0	студент частково і недостатньо висвітлює теоретичне питання; викладає недостатній для висвітлення теми обсяг теоретичних положень; не виокремлює головні думки; не наводить приклади; нелогічно і структурно неправильно будує відповідь; відповідь має велику кількість значних помилок.

Критерії та параметри оцінювання практичного завдання (фрагментів уроку):

Бали	Характеристика відповіді
18-20	студент чітко і якісно визначив мету уроку; мета уроку повністю реалізується; раціонально і ефективно обрав наочність, технічні засоби навчання (далі – ТЗН) і дидактичні матеріали; методи, які застосовує, відповідають меті уроку, змісту і характеру навчального матеріалу, рівню знань учнів; правильно встановлено послідовність та співвідношення завдань; завдання диференційовані за обсягом, змістом, складністю; сформульовано чіткі установки на виконання учнями мовленнєвих дій, передбачено різноманітні мовленнєві контакти; правильно розподілено час на мовлення учнів і вчителя на уроці; заплановано різні режими роботи та передбачено індивідуальний підхід до учнів; заплановано дидактичні ігри.
15-17	студент недостатньо чітко мету уроку; мета реалізована не повністю; наочність, ТЗН і дидактичні матеріали обираються раціонально, але не завжди використовуються ефективно; методи, які застосовуються, відповідають змісту і характеру навчального матеріалу, рівню учнів, але не відповідають меті уроку; правильно встановлено послідовність та співвідношення завдань; завдання диференційовані за одним із параметрів (обсягом, змістом, складністю);

	сформульовано чіткі установки на виконання учнями мовленнєвих дій, передбачено різноманітні мовленнєві контакти; правильно розподілено час на мовлення учнів і вчителя на уроці; заплановано різні режими роботи та передбачено індивідуальний підхід до учнів; заплановано дидактичні ігри;
12-14	студент виділив мету, але без будь-якої системи; план уроку складений за шаблоном; мета реалізована частково; матеріал подається схематично, узагальнено; ТЗН і дидактичні матеріали використовуються рідко і малоефективно; методи, які застосовуються, відповідають змісту і характеру навчального матеріалу, але не відповідають меті уроку, рівню учнів; в основному правильно встановлено послідовність та співвідношення завдань; завдання диференційовані за обсягом, змістом, складністю; сформульовано чіткі установки на виконання учнями мовленнєвих дій, передбачено різноманітні мовленнєві контакти; неправильно розподілено час на мовлення учнів і вчителя; не передбачено індивідуальний підхід до учнів; не заплановано дидактичні ігри;
9-11	студент частково виділив мету; план уроку потребує серйозних доопрацювань; мета реалізована частково; матеріал перевантажений зайвими фактами або ж подається хаотично і є мовні помилки; ТЗН і дидактичні матеріали майже не використовуються; методи, які застосовуються, не відповідають меті і завданням уроку, змісту і характеру навчального матеріалу, рівню учнів; мають місце порушення послідовності та співвідношення завдань; завдання диференційовані за одним з параметрів (обсягом, змістом, складністю); відсутній інструктаж про способи організації роботи; неправильно намічені об'єкти контролю та критерії їх оцінювання, заплановані одноманітні прийоми контролю; не досить чітко сформульовано установки на виконання учнями мовленнєвих дій, передбачено одноманітні мовленнєві контакти; не передбачено індивідуальний підхід до учнів; заплановано дидактичні ігри, але проведення їх на цьому уроці не виправдано;
6-8	студент частково виділив мету; план уроку не відповідає елементарним вимогам; мета реалізована частково; матеріал подається хаотично, в нелогічному порядку; ТЗН і дидактичні матеріали майже не використовуються; методи, які застосовуються, не відповідають меті і завданням уроку, змісту і характеру навчального матеріалу, рівню учнів; запропоновані завдання частково відповідають меті; завдання не диференційовані; перевага віддається репродуктивним вправам; не передбачено індивідуальний підхід до учнів; не заплановано дидактичні ігри.

Розподіл балів, які отримують студенти (залік)

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)								Кількість балів (залік)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль №1				Змістовий модуль № 2					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	50	100
5	5	5	10	5	5	5	10		

8. Рекомендована література

8.1. Базова (основна) література

1. Кміть О.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Конспект лекцій для студентів спеціальності 013 Початкова освіта, спеціалізації Іноземна мова (англійська), освітній ступінь-магістр. Чернігів: ЧНПУ, 2017. 117с.
2. Методика навчання іноземної мови: Лекційний курс з практикумом/ укл.: О. А. Комар, Л. М. Байдюк. Умань, 2019. 96 с.
3. Методика навчання іноземних мов і культур : теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Є. та ін. / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. К : Ленвіт, 2013. 590 с.
4. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції : курс лекцій : [навч.-метод. посібник для студ. мовних спец. осв.-кваліф. рівня “магістр”] / [Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за ред. С. Ю. Ніколаєвої]. К. : Ленвіт, 2011. 344 с.
5. Ніколаєва С. Ю. Основи сучасної методики викладання іноземних мов (схеми і таблиці) : [навч. посіб.] / Софія Юріївна Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2008. 285 с.
6. Практикум з методики навчання англійської мови в початковій школі: навч. посібник / уклад.: Б. І. Лабінська, О. Я. Гоменюк, О. М. Тумак. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. 184 с.
7. Практикум з методики навчання німецької мови у початковій школі : [навчальний посібник] / укл. Б. Лабінська. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2015. 89.
8. Практикум з методики навчання французької мови і літератури у закладах загальної середньої освіти: навчальний посібник / укл. Б.І. Лабінська, Д. А. Руснак. – Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. 208 с.
9. Практикум з методики навчання французької мови у початковій школі : навч. посібник / уклад. : Б.І. Лабінська, А.М. Незвеська. – Чернівці, 2016. 192 с.
10. Хомишак О. Методика застосування інформаційно-комунікаційних технологій у викладанні іноземних мов: методичні рекомендації до лабораторних занять. Навчально-методичний посібник. – Кондор, 2019. 80 с.

8.2. Допоміжна література

1. Булаківська А. Формування критичного мислення в початковій школі. 2019. URL :

- <https://i-school.kiev.ua/formuvannya-kritichnogo-mislennya-v-pochatkovij-shkoli/>
2. Мірошникова А. Сім прийомів, які допоможуть вчителю інклюзивного класу. URL: <https://osvitoria.media/experience/sim-pryjomiv-yaki-dopomozhut-vchytelyu-inklyuzyvnoho-klasu>
 3. Методичні рекомендації щодо викладання іноземних мов в початковій школі у 2019/2020 навчальному році <https://osvitoria.media/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-vykladannya-inozemnyh-mov-u-2019-2020-navchalnomu-rotsi/>
 4. Полонська Т. К. Компетентнісні результати навчальних досягнень учнів молодшого шкільного віку з іноземної мови за новим державним стандартом початкової освіти. Педагогічні обрії, 2018. № 5 (101). С.18–24.
 5. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ “Агентство Україна”, 2019. С. 196–197.
 6. Типова освітня програма 1-2 клас (під керівництвом О. Я. Савченко). Ранок. 2019. 144 с.
 7. Типова освітня програма 3-4 клас (під керівництвом О. Я. Савченко). Ранок. 2019. 144 с.

9. Інформаційні ресурси

1. Державний стандарт початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
2. Методичні рекомендації для 3-х класів експериментальних закладів освіти НУШ. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/novaukschool/08/29/3-klas-nush.pdf>
3. Методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів першого класу у Новій українській школі : Наказ МОН України від 20.08.2018 № 924. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/924.pdf>
4. Методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів другого класу : Наказ МОН України від 27.08.2019 №1154. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/novaukschool/08/29/2-klas-nush.pdf>
5. Типова освітня програма 1-2 клас (під керівництвом О. Я. Савченко). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>
6. Токарева Н. М. Основи вікової психології. Навч.- метод. посіб. Кривий Ріг, 2013. 283 с.
7. Типова освітня програма початкової освіти / під кер. Р.М. Шияна: лист МОН від 20.08.2018 р. № 1/9-503. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>